

คำอธิบาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

โดย

นายปรีดี พนมยงค์

(ต่อจากเล่ม ๒)

มาตรา ๗

เมื่อมีกิจการอันใดซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็น
หนังสือไว้ ท่านว่าบุคคลผู้จะต้องทำหนังสือ
ไม่จำเป็นต้องเขียนเอง แต่หนังสือนั้นต้องลงลาย
มือชื่อของบุคคลนั้น

ถ้าบุคคลผู้ใดใช้ตราประทับแทนลงลายมือชื่อ
อยู่เป็นประจำ การประทับตราเช่นนั้น ท่านว่า
เสมอกับลงลายมือชื่อ

ลายพิมพ์นิ้วมือ แงะไศ ฤๅเครื่องหมายอื่น
ทำนอง เช่นว่านั้นก็ดี ทำลงในเอกสาร หากมี
พยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนแล้ว
ท่านว่าเสมอกับลงลายมือชื่อ

คำอธิบาย

มาตรา ๖ เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยการทำหนังสือ หรือเอกสารซึ่งกฎหมายบังคับให้จำเป็นต้องทำ มีอาทิในเรื่องกู้ยืมเงินเกินกว่า ๕๐ บาทขึ้นไป ตามมาตรา ๖๕๓

หลัก

หลักในเรื่องนี้มีอยู่ว่า บุคคลผู้จะต้องทำหนังสือไม่จำเป็นต้องเขียนข้อความเอง แต่บุคคลนั้นจำเป็นต้องเขียนนามของตนเองลงไปในหนังสือหรือเอกสารนั้น ซึ่งเรียกว่าลงลายมือชื่อโดยไม่จำเป็นต้องมีพะยานรับรองการลงลายมือชื่อ แต่หลักอันนี้มีข้อยกเว้นอยู่ว่า

ข้อยกเว้น

๑. ถ้าบุคคลใดใช้ตราประทับแทนลงลายมือชื่อเป็นปกติเสมอมา ดังเช่นพวกพ่อค้าเงินเป็นต้น กฎหมายถือว่า การประทับตราเช่นนั้น มีผลเท่ากับลงลายมือชื่อ

๒. บุคคลอาจลงลายพิมพ์นิ้วมือ แกงใต้หรือเครื่องหมายอื่น จะเป็นขีดกากะบาทหรือวงกลมก็ตาม ถ้าการกระทำดังว่านี้มีพะยานลงลายมือชื่อรับรอง ๒ คนแล้ว การกระทำเช่นนั้นก็มีผลเหมือนดังได้ลงลายมือชื่อ

ปัญหา

ปัญหา มีอยู่ว่า นายแดงได้ส่งลายนิ้วมือบนเอกสารว่ากู้เงินของนายดำไป ๒๐๐ บาท และมีนายเขียว นายขาว ลงนาม ในหนังสือ สัญญา นั้นในช่องพะยาน โดยไม่มีข้อความบันทึกไว้ว่านายเขียว นายขาวได้รับรองลายนิ้วมือนายแดงดังนี้ จะพึงถือว่าหนังสือสัญญาฉบับนั้นใช้ได้หรือไม่

ก่อนที่จะวินิจฉัยปัญหาข้อนี้ จำต้องสังเกตในเบื้องต้นว่า การรับรองลายนิ้วมือนั้น กฎหมายหาได้บังคับไว้ว่า ผู้ที่จะเป็นพะยานรับรอง จำต้องบันทึกข้อความบนหนังสือสัญญา หรือบนเอกสารว่า การที่ตนเป็นพะยานนั้น ตนได้เห็นในฐานที่รับรองลายนิ้วมือ

ก็เมื่อกฎหมาย ไม่ได้บังคับให้ทำเช่นนั้น ศาลก็ยังไม่ควรที่จะด่วนวินิจฉัยว่าเอกสารสัญญานั้นใช้ได้ ไม่ได้ คดีควรจัดอยู่ในประเภทที่เรียกว่าเอกสารนั้น ยังมีข้อความไม่ชัด ศาลควรเปิดโอกาส ให้คู่ความนำสืบว่า พะยานได้เห็นลงไปนั้น ในฐานที่ได้ เป็นผู้รับรองลายนิ้วมือนั้นด้วยหรือไม่ เมื่อพะยานประพฤติดุเหตุแวดล้อมกรณีนี้ ส่อให้เห็นความจริงได้อย่างไร ศาลก็ควรวินิจฉัยไปตามนั้น คือถ้า

หลักฐานปรากฏว่าพะยานได้ รับรองลาย นิ้วมือนั้น
 นี้แล้วเอกสารนั้นก็ใช้ได้ แต่ถ้าพะยานหลักฐาน
 ที่คู่ความได้นำมาสืบนั้นยังทำให้เกิดสงสัย ศาลก็
 จำต้อง วินิจฉัย ตาม มาตรา ๑๑ ดัง จะกล่าว ต่อไป
 คือตีความให้ เป็นประโยชน์ แก่ฝ่ายแดงผู้ต้องเสีย
 ในมูลหนี้ ในกรณีหลังนี้ก็ควรถือว่าเอกสาร
 นั้นไม่สมบูรณ์ที่จะใช้บังคับลูกหนี้ได้

ตัวเงิน

แต่การลงแต่เพียงเครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่าง
 ใด เช่น แกงไต หรือลายพิมพ์นิ้วมือนั้น ถ้าหาก
 เป็นในเรื่องตัวเงินแล้ว ถึงแม้จะมีพะยานลงชื่อ
 รับรองก็ตาม การลงแต่เพียงเครื่องหมายห้ามผล
 เป็นการลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นไม่ *

* ให้ดูมาตรา ๘๐๐ ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

บุคคลผู้ลงชื่อของตัวเงิน ย่อมจะต้องรับผิดชอบในความในตัวเงินนั้น
 ถ้าลงแต่เพียงเครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แกงไต จุลาขพิมพ์นิ้วมือ อ้างเอา
 เป็นลายมือชื่อในตัวเงินไซ้ แม้ถึงว่าจะมีพะยานลงชื่อรับรองก็ตาม ท่านว่าหาให้ผล
 เป็นผลลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นไม่

วิศิตคามในเอกสาร

มาตรา ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔ ซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับวิศิตคามในเอกสาร บทบัญญัติเหล่านี้จะใช้ได้ก็ต่อเมื่อใจความในเอกสารไม่แน่ชัด ซึ่งศาลมีอาจที่จะเพ่งเล็งถึงเจตนาอันแท้จริงของผู้ทำเอกสารนั้นได้

การตีความในเอกสารนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการวินิจฉัยเจตนาของผู้ทำนิติกรรม เพราะฉะนั้นจึงจำต้องอาศัยหลักทั่วไปนั้นมาประกอบด้วย

หลักสำคัญในเรื่องนี้มีอยู่ว่า ในเบื้องต้นศาลจะต้อง พิจารณาตามตัว อักษรที่ปรากฏ ใน เอกสาร นั้น หรืออย่างทีนิยมกันเรียกเป็นภาษากฎหมายว่า กรรมเป็น เครื่องชี้เจตนา (ฎีกาที่ ๒๒๕/๒๔๖๔, ๖๓๔/๒๔๖๔) หลักนี้ คงปรากฏ อยู่ในมาตรา ๑๑๗ ซึ่ง เป็น บท บัญญัติ ว่า ด้วย การ สะแดงเจตนาของนิติกรรม โดยทั่ว ๆ ไป คือรวมทั้งที่ ทำ เอกสาร และที่ ไม่ได้ ทำเป็น เอกสาร มาตรา ๑๑๗ มีข้อความดังนี้ “ การ แสดงเจตนาใด แม้ในใจจริงผู้แสดงจะมีได้เจตนา ให้ตนต้องผูกพันตาม-

(ให้คงแสดงเจตนาผู้ใดเป็นโมฆะมี (ซึ่งแต่) ที่ตนได้แสดงออกมานั้นก็ดี ท่านว่าหาเป็นมูลทำ

ได้แก่การแสดงเจตนาที่ตนเป็นโมฆะไม่ (เช่นแต่)

- คู่กรณี อีกฝ่ายหนึ่ง จะได้รับแจ้ง เจตนาอันซ่อนเร้น อยู่ในใจของผู้แสดงนั้น”

อุทาหรณ์ ต. ทำหนังสือ ยกคัด และ ทานให้ เป็นสัทธัมภ์แก่ พ. และ ม. ลงชื่อเป็นพะยาน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ม. จะนำสืบว่าความตั้งใจของ ต. เป็นแต่ให้ พ. ปกครองแทนไม่ได้ เพราะขัดกับความในหนังสือที่มีอยู่อย่างชัดเจนแล้ว (ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๘๖/๒๔๖๒, ธรรมนูญ เล่ม ๓ หน้า ๖๕๗)

เพราะฉะนั้น ถ้าเอกสารใด มีข้อความ ชัดอยู่ แล้ว ศาลต้องวินิจฉัยตามตัวอักษร เพราะกฎหมายสันนิษฐานได้ว่า ผู้ทำเอกสารใดมีเจตนา ดังที่ปรากฏนั้น เว้นไว้แต่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะ ได้รับแจ้ง เจตนาอันแท้จริงของ ผู้ทำเอกสาร มิได้ เป็นไปตามที่สะดุ้งออกมา ผู้ทำเอกสารก็ย่อมมี สิทธิที่จะนำพะยานหลักฐานมาสืบได้

แต่ถ้าเอกสารมีข้อความไม่แน่ชัด ศาลก็ต้อง แปลเอกสารนั้น เพื่อหยั่งให้ทราบว่าผู้ทำเอกสาร นั้นได้มีเจตนาอย่างไร^๑ ซึ่งคู่กรณีมีสิทธิที่จะนำ

๑. มาตรา ๑๓๒

^๑ ในกรณีที่ความแสดงเจตนา นั้น ทานให้ เพียงเล็งถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าล้อยคำ ส่วนวนตามตัวอักษร *

พะยานมาสืบ ผลของการพิจารณาในเรื่องนี้ คงมี
อยู่ ๒ ประการ คือ

๑. โดยหลักฐานพะยานที่คู่กรณีได้นำมาสืบ
นั้น ทำให้ศาลสามารถทราบถึงเจตนาอันแท้จริง
ของผู้ทำเอกสารได้แล้ว คดีก็ไม่มีปัญหา ศาล
ย่อมต้องตัดสินไปตามนั้น

อุทาหรณ์ นายมีทำเอกสารว่า ข้าพเจ้าขาย
หนังสือหนึ่งเล่มประจำไว้ให้นายมา เอกสารนี้
ข้อความไม่แน่ชัดว่าจะเป็นขายหรือขายฝาก แต่
เมื่อศาลได้พิเคราะห์ตามหลักฐานในคดีแล้ว พัง
ได้ว่าเป็นการขายฝาก ศาลก็ต้องวินิจฉัยไปตั้ง
นั้น จะตัดสินยกฟ้องเพราะเหตุที่ข้อความไม่แน่
ชัดไม่ได้ (ให้คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๓๕/๒๔๖๓
ธรรมสารเล่ม ๔ หน้า ๓๐๕)

๒. เมื่อศาลได้พิจารณาหลักฐานพะยานแล้ว
ยังมีโอกาสที่จะพัง ลงไปได้แน่ๆ ผู้ทำเอกสารได้มี
เจตนาอย่างใด เช่นเอกสารนั้นตีความได้หลาย
นัย หรือตีความยังไม่ได้แน่เสียเลย ฯลฯ ดังนี้
แล้ว ศาลจึงจะตัดสินคดีตามหลักที่กฎหมายได้
บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐-๑๔ ซึ่งจะอธิบายต่อไป

มาตรา ๑๐ เมื่อความข้อใด ข้อหนึ่งในเอกสาร อาจตีความ
ได้ เป็นสองนัย นัยไหนจะทำให้ เป็นผลบังคับ
ได้ ท่านให้ถือเอาอันนั้นดีกว่าที่จะถือเอาอันที่
ไร้ผล

คำอธิบาย

ความหมายของมาตรานี้ ก็คือว่า เมื่อศาลได้
ตีความลงไปแล้ว คงได้ความเป็นสองนัย หรือ
กว่านั้นขึ้นไป แต่มีอยู่นัยเดียวเท่านั้น ที่จะพึง
บังคับได้ในกรณีเช่นนั้น นัยไหนที่จะบังคับได้
ศาลก็ต้องถือตามนัยนั้น เพราะกฎหมายสันนิษ-
ฐานไว้ว่า ผู้ทำเอกสาร ย่อมมีเจตนาที่จะให้
เอกสารที่ตนทำนั้นใช้บังคับได้

อุทาหรณ์ นายแดงทำเอกสารใช้ คำว่า ข้า-
พเจ้าขอมยกโฉนดที่ดินให้กับนายดำเป็นสิทธิขาด
ตั้งแต่ทำหนังสือพิมพ์กรรมนี้ไป แต่นายแดงหา
ได้ โอนโฉนดให้นายดำไม่ ดังนี้ เอกสารนี้อาจ
แปลความได้เป็น ๒ นัย คือ

๑. ให้โดยเสนาหา หรือ

๒. ให้โดยพินัยกรรม

แต่นัยที่ว่าให้โดยเสนหานั้นไร้ผล เพราะเมื่อ
ยังไม่ได้ โอนโฉนด การให้ใช้ไม่ได้ แต่นัยที่ว่า
ให้โดยพินัยกรรมนั้นใช้บังคับได้ (ให้เทียบ คำ
พิพากษาฎีกาที่ ๒๕๗/๑๒๐, ฎีกาบางเรื่องเล่ม ๑
หน้า ๕๒๕)

แต่ ถ้า เอกสารใด อาจ ตีความได้หลายนัย
และ ทุก ๆ นัยอาจที่จะบังคับได้ละนี้แล้ว ศาลก็
ต้องตัดสินตามมาตรา ๑๑ กล่าวคือกรณีนี้ เช่นนี้
ตกอยู่ในฐานะสงสัย

มาตรา ๑๑

ในกรณีที่มีข้อสงสัย ท่านให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่าย ซึ่งจะเป็น ผู้เสียหายในมูลหนี้

คำอธิบาย

ตามนัยของมาตรานี้ ก็คือว่าถึงแม้ศาลจะได้ฟังหลักฐานพยานประกอบคดีแล้วก็ตาม เอกสารนั้นก็ยังมีข้อความเคลือบคลุมสงสัย ศาลมีอำนาจที่จะตีความให้บังคับได้ ตามมาตรา ๑๐ ฉะนั้นศาลจะต้องวินิจฉัยคดีให้ เป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่ายที่จะต้อง เป็นผู้เสียหายในมูลหนี้ นั้น ดังเช่น การพิจารณาคดีอาชญา ถ้าคดีเป็นที่สงสัย ศาลก็ย่อมยกประโยชน์แห่งการสงสัยให้แก่จำเลย

อุทาหรณ์ นายแดงฟ้องนายดำขอเรียกเงินกู้ ตามเอกสารที่นายดำได้ทำไว้ ความในเอกสารปรากฏแต่ว่า ข้าพเจ้านายดำชอบใจ นายแดง ๑๐๐ บาท ดังนั้น นายดำได้นำหลักฐานพยานมา सबแล้วก็ไม่ได้ความอย่างไรยิ่งไปกว่านั้น คือ ศาลมีอาจจะตีความว่าเป็นหนังสือสัญญา หรือหนังสือสัญญาให้ ฉะนั้นศาลก็ต้องตีความว่า นายดำมีได้ เป็นลูกหนนายแดง

มาตรา ๑๒

ลงจำนวนเงิน ๓๓ ปริมาณใน เอกสาร ด้วยตัว
อักษรและตัวเลข ถ้าตัวอักษร กับเลข ทั้งสอง
อย่างนั้นไม่ตรงกัน และ ศาล มีอาจ หยั่งทราบ
เจตนาอันแท้จริงได้ไฉน ให้พึงเอาจำนวนเงิน๓๓
ปริมาณ ซึ่งเขียนเป็นตัวอักษรนั้นเป็นประมาณ

คำอธิบาย

มาตรานี้บัญญัติถึงจำนวนเงิน หรือปริมาณซึ่ง
ได้ เขียนไว้ เป็นตัวเลข แตกต่างกับที่ เขียนไว้
เป็นตัวอักษร

อุทาหรณ์ ๑. ในหนังสือสัญญา มีข้อความ
ว่า ข้าพเจ้านายเขียวได้กู้เงินนายขาวไป ๑๐๐๐
บาท (ร้อยบาท) ถ้าศาลมีอาจหยั่งทราบว่าการ
จริงนายเขียวได้กู้เงินนายขาวไป ๑๐๐๐ บาท ตั้ง
แล้ว ศาลก็ต้องวินิจฉัยว่านายเขียวได้ กู้เงินนาย
ขาวไปร้อยบาท

๒. ในหนังสือสัญญา มีข้อความว่า “ข้าพเจ้า
นายสีชาย เก้าอี้ให้ นายสา ๑๐๐ ตัว (พันตัว)
ราคาตัวละ ๑๐ บาท คิดเป็นเงิน ๑๐๐๐ บาท

(พินบัท) ตั้งขึ้น ศาลย่อมหยั่งทราบถึงเจตนา
ของคู่กรณีว่า ได้ตกลงขายแก้อีกกันแต่ ๑๐๐
ตัว หาใช่พันตัวไม่ เพราะราคา ๑,๐๐๐ บาทนั้น
ได้สะดงไว้ชัดว่าเป็นราคาแก้อีก ๑๐๐ ตัว ๆ ละ ๑๐
บาท (เทียบฎีกาที่ ๕๐๓/๑๒๕ ฎีกาบางเรื่อง
เล่ม ๕ หน้า ๓๐๕)

มาตรา ๑๓

ถ้า จำนวนเงิน ๓๓ ปริมาณได้ แสดงไว้เป็นตัว
อักษรหลายแห่ง ๓๓ ตัวเลขหลายแห่ง แต่ที่
แสดงไว้หลายแห่งนั้นไม่ตรงกัน และศาลมีอาจ
หยั่งทราบเจตนา อันแท้จริงได้ไซ้ ให้ พังเอา
จำนวนเงิน๓๓ปริมาณน้อยที่สุดเป็นประมาณ

คำอธิบาย

มาตราบัญญัติถึง

๑. ตัวเลขที่ได้เขียนไว้ แห่งหนึ่ง ขัดกับอีก
แห่งหนึ่งหรือหลายแห่ง เช่นจำนวนเงินในหนังสือ
สัญญาเขียนไว้แห่งหนึ่งว่า ๑๐๐ บาท อีกแห่ง
หนึ่ง ๑,๐๐๐ บาท

๒. ตัวอักษรที่ได้เขียนไว้ แห่งหนึ่ง ขัดกับ
อีกแห่งหนึ่งหรือหลายแห่ง เช่น กำหนดเวลาใน
หนังสือสัญญาเขียนไว้แห่งหนึ่งว่าสองปี อีกแห่ง
หนึ่งสามปี

ดังนั้นถ้าศาลพิจารณาทราบถึงเจตนาอันแท้จริง
ของคู่สัญญาแล้ว ก็ต้องถือเอาจำนวนที่น้อยเป็น
ประมาณ คือ ตามอนุทหากรณีที่ ๑ ต้องฟังว่า

๑๐๐ บาท ตามอนุทหากรณ์ที่ ๒ ต้องฟังว่า ๒ ปี
การที่กฎหมายบัญญัติเช่นนี้ ก็คงเนื่องมา
จากหลักในมาตรา ๑๑ กล่าวคือในกรณีที่มีข้อ
สงสัย ศาลต้องตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่ค
กรณีฝ่ายซึ่งจะต้องเป็นผู้เสียในมูลหนี้นั้น

มาตรา ๑๔

ถ้าเอกสารทำขึ้นไว้เป็นสองภาษา เป็นภาษาไทยภาษาหนึ่ง ภาษาอื่นภาษาหนึ่ง แต่ข้อความในสองภาษานั้นแตกต่างกัน และศาลมีอาจหยั่งทราบเจตนาของคู่กรณีได้ว่า จะให้ใช้ภาษาใดบังคับชำระ ท่านให้ถือเอาภาษาไทยบังคับ

คำอธิบาย

มาตรานี้จะใช้ได้ต่อเมื่อ

๑. เอกสารอันเดียวกัน ได้เขียนเป็นภาษาไทยฉบับหนึ่ง และภาษาอื่นฉบับหนึ่ง คำว่า “ภาษาอื่น” นี้ อาจเป็น ภาษาต่างประเทศ เช่น อังกฤษ, ฝรั่งเศส ฯลฯ หรืออาจเป็นภาษาที่ใช้พูดในบางมณฑลของประเทศสยามแต่มิใช่ภาษาไทย เช่นภาษามะลายู, ภาษาลาว, ภาษาเขมร ฯลฯ

ถ้า เอกสาร ทำไว้เป็นภาษาต่างประเทศ ฤๅภาษาอื่น ทั้ง ๒ ฉบับแล้ว จะใช้มาตรานี้บังคับข้อมเป็นไปไม่ได้โดยตัวเอง

๒. ข้อความที่ทำไว้เป็นภาษาไทย แตกต่างกับภาษาอื่น เช่นภาษาไทยพูดถึง “ขาย” แต่ภาษาฝรั่งเศสแปลได้ความว่า “ให้”

๓. ศาลไม่อาจที่จะหยั่งรู้ถึงเจตนาอันแท้จริงของคู่กรณีได้ว่าจะมีความประสงค์ “ขาย” หรือ “ให้” หรือจะให้ถือเอาข้อความในภาษาไทย

ในตัวอย่างต่อไปนี้จะสื่อให้เห็นได้ว่าศาลอาจรู้เจตนาอันแท้จริงของคู่กรณี และมาตรา ๑๔ จะใช้บังคับไม่ได้ คือ

ก. เอกสารที่ทำขึ้นต้นฉบับเป็นภาษาอื่น เช่นภาษาอังกฤษ และมีภาษาไทยอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งเป็นคำแปลโดยมิใช่เป็นต้นฉบับ ดังนั้นศาลต้องวินิจฉัยตามต้นฉบับในภาษาอังกฤษ เพราะเป็นที่เห็นได้ว่า คู่กรณีมีเจตนาให้ใช้ต้นฉบับที่ทำเป็นภาษาอังกฤษ

ข. ต้นฉบับของเอกสารได้ทำเป็นภาษาไทย ๑ ฉบับ และภาษาอังกฤษ ๑ ฉบับ แต่มีข้อความกล่าวไว้ในเอกสารว่า ถ้าเกิดสงสัยในข้อความให้ถือภาษาอังกฤษ เป็นใหญ่ ดังนั้น ศาลก็ต้องถือตามภาษาอังกฤษ เพราะผู้ทำเอกสารได้สะแดงเจตนาไว้แต่ต้น

ลักษณะ ๒

บุคคล

ข้อความทั่วไป

บุคคล คือ สิ่ง ซึ่งสามารถ มีสิทธิและหน้าที่
กฎหมายแบ่งบุคคลออกเป็น ๒ ชนิด

๑. บุคคลธรรมดา ได้แก่มนุษย์ สัตว์เดรั-
ฉานไม่เป็นบุคคล เพราะฉะนั้นเราจะทำสัญญา
ขายหญ้าให้แก่ม้าไม่ได้

อนึ่งในทุกวันนี้มนุษย์ทุกคน เป็นบุคคล ไม่
ใช่ทรัพย์สิน เช่นทาสในครั้งโบราณ

๒. นิติบุคคล ได้แก่กองทรัพย์สิน คณะมนุษย์
 ฯลฯ ซึ่งกฎหมายสมมุติว่าเป็น บุคคล ขอม
ให้ มีสิทธิและหน้าที่ได้โดยจะเพาะไม่ ประปน กับ
สิทธิ และหน้าที่มนุษย์ ที่รวมกันเข้า หรือของ
มนุษย์ที่ได้อุทิศ ตั้งกองทรัพย์สิน นั้น ๆ เช่น ทบวง
การเมือง, วัดวาอาราม, ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียน
เป็นแล้ว, บริษัทจำกัด, สมาคม มูลนิธิได้รับ
อำนาจแล้ว (ให้ดูมาตรา ๖๘ และต่อ ๆ ไป)

หมวด ๑

บุคคลธรรมดา

ส่วนที่ ๑

สภาพบุคคล

มาตรา ๑๕

สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก และสุดสิ้นลงเมื่อดำยทารกในครรภ์มารดาที่สามารถจะมีสิทธิต่างๆได้ หากว่าภายหลังเกิดมารอดอยู่

คำอธิบาย

มาตราฉบับนี้บัญญัติถึง

๑. การเริ่มมีสภาพบุคคล
๒. การสิ้นสุดสภาพเป็นบุคคล

บทที่ ๑

การเริ่มสภาพบุคคล

มนุษย์จะพึงมีสภาพเป็นบุคคลต่อเมื่อ

๑. คลอดจากครรภ์มารดาแล้ว
๒. รอดเป็นทารก

ข้อ ๑ คลอดจากครรภ์มารดาแล้ว

ทารกถึงแม้จะปฏิสนธิแล้ว แต่ยังอยู่ในครรภ์มารดานั้น ตามธรรมดากฎหมายยังไม่ถือว่าเป็นบุคคล

อย่างไรเรียกว่าคลอดนั้น ก็ต้องอาศัยวิชาแพทย

โดยเหตุนี้ กฎหมายลักษณะอาชญาจึงไม่ลงโทษผู้ที่กระทำให้ทารกตายในครรภ์ฐานฆ่าคนตาย แต่คงลงโทษฐานรู้ตลุกซึ่งมีกำหนดโทษเบากว่า

ข้อยกเว้น แต่หลักที่ว่าทารกในครรภ์มารดาไม่เป็นบุคคลนั้น มีข้อยกเว้นอันแจ้งอยู่ในวรรค ๒ ของมาตราซึ่งบัญญัติไว้ว่า ทารกในครรภ์มารดาก็สามารถมีสิทธิต่างๆ ได้ หากว่าภายหลังเกิดมารอดอยู่

กล่าวคือ กฎหมายยอมให้ทารกที่เกิดมารอดอยู่นั้น มีสิทธิย้อนขึ้นไปถึงเวลาที่ยังอยู่ในครรภ์มารดาได้

แต่ปัญหาว่ามี สิทธิที่ทารกจะพึงมีได้เช่นนี้ จำต้องเป็นสิทธิที่กฎหมายบ่งไว้โดย ฉะเพาะหรือไม่ การที่จะวินิจฉัยปัญหาข้อนี้ ต้องสังเกตเบื้องต้น

ต้นว่า วรรค ๒ ของมาตรา ๓๕ มีข้อความต่างกับประมวลกฎหมายแพ่ง ๆ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๖ มาตรา ๓๕ วรรค ๒ ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า ทารกในครรภ์มารดา สามารถจะมีสิทธิบางอย่างที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะ หากว่าภายหลังเกิดมารอดอยู่ สิทธิใด ๆ ซึ่งกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้แล้ว ทารกก็ไม่ มีสิทธิตั้งนั้น เช่นนางผดุงครรภ์ได้เดินเลื้อยทำให้ ทารกที่อยู่ในครรภ์มารดาแซนหัก ถึงแม่ที่ทารกได้ คลอดออกมารอดอยู่เป็นมนุษย์ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่ง ๆ ฉบับเดิม เด็กไม่มีสิทธิฟ้องนางผดุงครรภ์ (ดู วอกเกอร์ โจทย์ บริษัท เกรต นอเธอร์น เรลเวย์ ออฟ ไอร์แลนด์ จำเลย ลอ ริปอต ไอริส เล่ม ๒๘ หน้า ๖๕, ฮอลสบูรี เล่ม ๒๗ หน้า ๔๗๔)

แต่วรรค ๒ ของมาตรา ๑๕ ใหม่ นี้ ไม่มี ข้อความบัญญัติไว้ว่า สิทธิอันทารกจะพึงมี จำต้อง เป็นสิทธิที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะ เหตุฉะนั้น ทารกก็อาจจะ มีสิทธิต่าง ๆ ได้ โดยไม่ต้องพิจารณาถึงว่า สิทธิเช่นนั้นได้ มีกฎหมายบัญญัติไว้ โดย

จะเพาะถัาไม่ ทั้งนี้พอเทียบได้กับประมวลแพ่ง
สวิส มาตรา ๓๑ วรรค ๒ ซึ่งมีข้อความว่า

“ ทารกซึ่งเริ่มปฏิสนธิอยู่ในครรภ์ มีสิทธิใน
ทางแพ่ง ถ้าหากว่าทารกนั้นเกิดมารอดอยู่ ”

(ให้ดูคำอธิบายประมวลแพ่งสวิสของ วี. โรส-
เซล กับ เอฟ. เอช. เมนธา เล่ม ๑ ข้อ ๑๓๘)

ปัญหายังมีต่อไปอีกว่า ทารกได้เริ่มปฏิสนธิ
อยู่ในครรภ์แต่เมื่อใด

สำหรับกฎหมายไทย ไม่มีบทกฎหมายสันนิษ-
ฐานไว้ เพราะฉะนั้นจึงจำต้องวินิจฉัยโดยอาศัย
แพทย์ผู้ชำนาญการพิเศษเป็นเรื่อง ๆ ไป

แต่ในกฎหมายฝรั่งเศสกับสวิส ได้มีบท
บัญญัติสันนิษฐานไว้ว่า ทารกได้เริ่มปฏิสนธิอยู่
ในครรภ์ ระหว่างตั้งแต่ ๑๘๐ วันถึง ๓๐๐ วันก่อน
วันคลอด ถ้าหากว่าบิดาของเด็กพิสูจน์ได้ว่าใน
ระหว่าง เวลา ตั้งแต่ ๑๘๐ ถึง ๓๐๐ วัน ก่อน เด็ก
คลอด ตนได้อยู่ห่างไกลจาก มารดา ของเด็กก็
ดี หรือว่าโดยมีเหตุร้ายในร่างกายซึ่งทำให้ตนไม่
สามารถอยู่ร่วมกับมารดาเด็กก็ดี ตนมีสิทธิที่จะ
ปฏิเสธว่า เด็กนั้นไม่ใช่บุตรของตน (ให้ดูประ-

มรดกกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา ๓๑๒ ประมวล
มรดกแพ่งสวิส มาตรา ๓๑, ๒๕๒, และ ๒๕๔)

ข้อ ๒ รอดเป็นทารก

เด็กที่คลอดจากครรภ์มารดาจำต้อง มีชีวิตรอด
เป็นทารก ถึงแม้จะหายใจแต่เพียงชั่วคราวเดียว
แล้วตายก็ดี เด็กนั้นก็มิสภาพเป็นมนุษย์ฤเป็น
บุคคล (ปัญหาในเรื่องเช่นนี้ อาจมีได้ในการ
พิจารณาคดีอาชญา ซึ่งมารดาของทารกต้องการว่า
ฆ่าทารกซึ่ง พัง เกิดใหม่ๆ จำเลยอาจต่อสู้ว่า
ทารกนั้นได้ตายตั้งแต่อยู่ในครรภ์แล้ว โดยหลัก
เคียงมิให้ต้องรับผิดชอบอาชญาฐานฆ่าคนตาย เพื่อ
พิสูตร์ความจริงในข้อนี้ แพทย์ประจำศาลในฝรั่งเศส
ใช้วิธีผ่าศพทารกนั้นแล้วเอาปอดวางในอ่างน้ำ
ถ้าปอดนั้นลอยก็ฟังได้ว่า ทารกนั้นได้หายใจเมื่อ
คลอดออกมาแล้ว ถ้าปอดนั้นจม ก็ฟังได้ว่า
ทารกนั้นได้ตายในครรภ์)

บทที่ ๒

การสิ้นสภาพเป็นบุคคล

มนุษย์ สิ้น สภาพเป็น บุคคล โดย ความ ตาย
สิทธิและหน้าที่ของผู้ตาย ย่อมตกมาเป็นของผู้

รับมรดก ถึงแม้ว่าทรัพย์สินต่างๆ ยังมีได้แบ่ง
กล่าวคือ รวมกันอยู่เป็นกองมรดกที่ดี ต้องเข้าใจว่ากองมรดกนี้ เป็นทรัพย์สินของผู้รับมรดก
หาใช่เป็นของผู้ตายไม่

เหตุฉะนั้นเจ้าหนี้จะฟ้องผู้ตายไม่ได้ ต้อง
ฟ้องกองมรดก หรือผู้รับมรดก ขอให้คู่กฎหมาย
ลักษณะอาชญา มาตรา ๗๗ ที่มีบัญญัติว่า “ความ
ชอบธรรมที่จะร้องฟ้องผู้ใดว่ากระทำความผิดก็ดี
หรือที่จะลงอาญาแก่ผู้ใดตามคำพิพากษาก็ดี ท่าน
ให้ ถือว่าเป็นอันระงับด้วยความมรณภาพของผู้นั้น
ความตาย ที่จะทำ ให้ สิ้น สภาพ เป็น บุคคลมี
๒ ชนิด

๑. ตายธรรมดา

คือการสิ้นลม หายใจ หมด ชีวิต เป็นมนุษย์ ซึ่ง
ทราบได้จากข้อเท็จจริง โดยไม่จำเป็นต้องมีคำสั่ง
ของศาลสะแดง

๒. โดยกฎหมายสมมุติ^๑

คือการสาปสูญไปจากภูมิภินา หรือถิ่นที่อยู่

๑ ในประเทศฝรั่งเศส เคยมีความตายโดยกฎหมายบัญญัติ (มอร์ตชีวิต) กล่าว

คือ นักโทษที่ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิต ถ้าจำคุกให้ทำการหนักตลอดชีวิต ฯลฯ

ทราบเท่า ๗ ปี โดยไม่มีใครทราบแน่ๆ เป็นตายร้ายดีประการใด การไปถึงสมรภูมิต่างสงคราม ตกอยู่ในเรือ เมื่ออัปปาง หรือตกต้องในฐานะที่เป็นภยันตรายแก่ชีวิตประการอื่นๆ และนับแต่เวลา เมื่อสงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว หรือนับแต่เมื่อเรืออัปปาง หรือนับแต่เมื่อภยันตรายประการอื่นๆ ได้ผ่านพ้นไปแล้วได้เวลาถึง ๓ ปี ยังไม่มีใครทราบว่าบุคคลนั้นเป็นตายร้ายดีอย่างไร

บุคคลผู้สาปสูญเช่นกล่าวมานี้ เมื่อศาลได้สั่งให้เป็นคนสาปสูญแล้ว กฎหมายถือว่าถึงความตาย เมื่อครบระยะเวลา ๗ ปี หรือ ๓ ปี ตามแต่กรณีนี้ ดังกล่าวข้างต้น (ให้ดูมาตรา ๖๔ และมาตรา ๖๕)

ทรัพย์สินของผู้ นตกไปเป็นของทาสทาส และขาดจากปิ่นแก้วเมษกัน ฯลฯ ประมวลแห่งฝรั่งเสสจะนับเดิม (ที่เรียกว่า โฉิน โฉินไปเลี่ยน) มาตรา ๖๕